

Postavenie českých žien na trhu práce a v domácnosti - včera a dnes

B. Lucia Kolláriková

1 Úvod

Ženy na trhu práce sú stále marginalizovaná skupina. V dnešnom mužskom svete sa stále nedostáva ženám tak voľnému prístupu k uplatneniu na trhu práce, ako by sa mohlo zdať. Alebo je to naopak? Transformácia českej spoločnosti, ktorá prebehla pred viac ako dvadsiatimi rokmi otvorením hraníc nie je stále dokončená. Česká spoločnosť sa otvorila novým trendom, prijala nové myšlienky, má nové ciele, no ako je to s postavením žien? Nemyslím postavenie žien len a výhradne na trhu práce, ale aj ich postavenie v domácnosti, v spoločnosti, v prístupoch ku vzdelaniu... Bolo to v dobe, keď sme sa narodili ľahšie, alebo dnes vďaka krokom vedúcim k pozitívnej diskriminácii to ženy majú uľahčené? Dnes je táto téma čoraz viac aktuálna aj s podporou Európskej Únie, ktorá si za jedného z hlavných priorít zvolila boj za rovné práva mužov a žien na trhu práce.

Tento text vám preto podá niektoré základné poznatky o rozdelení úloh českej genderovej spoločnosti a letmo načrtne niektoré možné krízové oblasti. Bude sa snažiť pozeráť na problém z nestranného uhľa, avšak z časti je možná jeho ovplyvniteľnosť feministickou literatúrou.

2 Feminizmus

Nie je jednoduché nazerať na otázku zapojenia žien vo verejnom aj súkromnom živote nezainteresovaným okom. Už sama téma sa radí medzi otázky feministického spektra. To však neznamená, že feminizmus ako taký je radikálny smer neakceptujúci iné názory. Sám vznikol odčlenením od postmodernizmu a hovorí hlavne „potrebe zviditeľniť špecifickosť ženskej perspektívy a ženského prístupu k riešeniu problémov minulosti i súčasnosti“ (<http://ii.fmph.uniba.sk/~filit/fvf/feminizmus.html>). Má niekoľko myšlienkových smerov, o tých sa však nechcem bližšie zmieňovať¹.

Feminizmus, teda myšlienkový smer zaoberajúci sa vnímaním ženskej otázky, sa opiera predovšetkým o pojem gender. Gender v tomto pojmáaní nie je len pohlavie, z biologickej stránky, ale hlavne mužsko-ženský prístup ku vnímaniu. Giddens (2000) tvrdí, že gender je sociálny konštrukt meniaci sa v závislosti na povahe spoločnosti. Je determinovaný kultúrou a je vysoko variabilný (Čermáková, 1999). Preto skôr ako o samotnom koncepte je možno hovoriť o akejsi sociálnej role, ktorú nám určuje gender. Ona (sociálna rola), nám predstavuje vzorce správania, ktoré sú od nás očakávané, spoločensky prijateľné a akceptovateľné v závislosti od postavenia (pozícií) v spoločenskom rebríčku (voľne prebrané od Keller, 1997).

Otázky genderového usporiadania spoločnosti sa začínali dostávať do nášho povedomia až po spoločensko – ekonomickej transformácii začiatkom 90-tych rokov. Preto aj keď je predtransformačné obdobie charakteristické umelým ovplyvňovaním (plnej) zamesntnanosti a

¹ Zmienim len, že medzi najhlavnejšie patrí geografia žien, socialistická feministická geografia a feministická geografia rozdielov.

rovných práv pre všetkých (Zákostelská, 1996), čo viedlo k deformovanému modelu reálnej podoby mužskej a ženskej práce, reálna situácia na trhu práce mužov a žien je reálna dnes.

3 Zamestnané ženy (pred dvadsiatimi rokmi)

Táto kapitola predstaví českú spoločnosť z genderového pohľadu, bližšie bude hovoriť o zamestnanosti resp. nezamestnanosti (a s ním súvisujúcou otázkou vzdelanosti) žien a ich postavení v „ženskom svete“² – v domácnosti.

3.1 Vzdelanie

Vzdelanie, ako základný prvok uplatniteľnosti na trhu práce, nemal v období socialistického československa natoľko významný vplyv na pracovnom zaradení ako dnes. Ľahko dostupné vzdelanie (ako nástroj emancipácie – Jarkovská, Lišková, 2008) a spoločenské predsudky nedovoľovali ženám zastávať všetky pozície.

Tab. 1. Najvyššie dosiahnuté vzdelanie (v %) podľa pohlavia a veku v rokoch 1993, 1998, 2000 a 2003.

Veková skupina	Stupeň vzdelání	1993		1998		2000		2003	
		ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži
25 - 34	základní a bez vzdelání	11,7	6,8	8,7	7,0	8,5	6,7	6,5	5,9
	střední bez maturity	36,9	50,2	39,4	49,7	37,9	49,8	38,0	49,6
	střední s maturitou	40,5	28,9	42,2	32,2	42,7	32,0	44,2	31,4
	vysokoškolské	10,9	14,1	9,8	11,1	10,9	11,5	11,3	13,0
35 - 44	základní a bez vzdelání	23,0	11,0	16,1	8,3	13,8	7,3	10,3	5,9
	střední bez maturity	35,4	53,6	38,2	52,8	36,3	52,5	34,7	50,6
	střední s maturitou	32,8	21,4	35,6	24,4	38,7	25,7	41,6	27,7
	vysokoškolské	8,9	14,0	10,1	14,5	11,1	14,5	13,5	15,8
45 - 54	základní a bez vzdelání	29,4	11,5	21,7	9,7	22,8	9,6	19,8	7,6
	střední bez maturity	31,3	52,3	36,2	53,2	34,1	53,3	36,8	56,1
	střední s maturitou	31,9	25,0	34,4	25,0	35,1	24,2	34,4	23,0
	vysokoškolské	7,3	11,2	7,6	12,1	7,9	12,9	9,0	13,2
55 - 64	základní a bez vzdelání	45,4	18,4	37,2	13,8	33,8	13,8	27,3	10,0
	střední bez maturity	30,6	46,7	30,2	49,0	28,6	48,4	31,4	51,4
	střední s maturitou	19,2	24,1	26,7	25,8	30,7	26,3	33,2	25,9
	vysokoškolské	4,9	10,8	5,9	11,4	6,9	11,6	8,1	12,6
65 +	základní a bez vzdelání	62,5	30,2	56,9	23,7	57,8	24,4	51,8	18,9
	střední bez maturity	24,3	39,4	26,9	43,8	24,2	40,4	27,8	43,2
	střední s maturitou	10,9	19,7	13,6	21,2	14,9	22,6	16,6	24,0
	vysokoškolské	2,2	10,7	2,6	11,3	3,1	12,6	3,8	13,9

(Zdroj: ČSÚ)

Otvorením hraníc a zlepšením socioekonomických pomerov (avšak pri zvyšujúcej sa miere nezamestnanosti), sa zvyšuje postupne aj vzdelanosť žien. Jedným z nástrojov emancipácie je aj

² Renzetti (2003) rozlišuje svet a jeho procesy na ženský a mužský. Mužské je všetko voľné, dominantné, pracovné, silné, verejné a pod. naproti tomu ženské je vnútorné, skryté, domáce, submisívne.

vzdelanie. Ako si môžete všimnúť v Tab.1, došlo k prudkému poklesu percenta osôb (a špeciálne žien) v roku 2003 s najnižším dokončeným vzdelaním a bez vzdelania, a to hlavne vo vekových kategóriách 35-44. Vidina lepšej budúcnosti³ a hlavne otvárajúcich sa možností, posílená stratou istôt (materská podpora, plná zamestnanosť, sociálne výhody), viedla k individualizácii občanov. Vzdelanie získalo určitý status, čo viedlo k potrebe získať ho. U žien je tento trend viditeľnejší aj v ostatných vekových kategóriách.

3.2 Zamestnanosť

Ako už bolo spomínané, otvorením hraníc sa česká spoločnosť začala meniť. Jej postupný prerod zo socialistickej (rovnej, nemenej, uzavretej) ku kapitalistickej (dravej, individualistickej, západnej, otvorenej) spoločnosti sa odzrkadľoval aj na postojoch žien. Samozrejme, je to dlhý proces, ktorý ešte ani v súčasnosti nie je uzavretý.

Nárast nezamestnanosti, ktorý bol zapríčinený neschopnosťou konkurencieschopného trhu, resp. znižovaním objemu výroby, rušením nepotrebných miest a pod. mal iné dopady na mužov a ženy. Tab. 2 preto ukazuje percentuálne zastúpenie mužov a žien v odvetviach CZ-NACE. Avšak aj u týchto hodnôt sa stretávame s určitou chybou. Tá je spôsobená vykazovaním odvetvia zamestnanosti jednotlivých pozícií na základe zaradenia celého podniku v rámci CZ-NACE. Toto zaraďovanie bolo charakteristické pre socialistickú éru, kedy sa napr. kuchárky v závodnej jedálni Zetoru Brno radili do skupiny zpracovateľského priemyslu.

Ako môžeme súdiť, medzi povolania s najvyššou elasticitou a nízkou kvalifikáciou (aspoň, čo sa týka zamestnanosti žien), môžeme zaradiť, zpracovateľský priemysel. Na jednej strane je to zrušenie potreby plnej zamestnanosti, kde ženy zastávali nízkostatusové zamestnávania, ako napr. kuchárky, upratovačky, účtovníčky (v samotnej výrobe sa objavovali menej), na druhej strane zmena metodiky hodnotenia pracovného zaradenia. No keď túto skutočnosť hodnotíme ako chceme, zamestnanosť žien (v relatívnych aj absolútnych hodnotách) poklesla v primárnom a sekundárnom sektore národného hospodárstva na úkor terciérneho. Tomuto faktu dopomáhala aj skutočnosť, že predrevolučná výroba bola orientovaná na export na východné trhy, okrem strojárenského sa úpadok zamestnanosti spája aj s potravinárskym, textilným a chemickým priemyslom.

Plná zamestnanosť žien okrem iného bola v minulosti posilnená aj sociálnymi výhodami pre matky s deťmi (podnikové škôlky, materská dovolenka a návrat na pôvodnú pracovnú pozíciu). To súviselo aj s organizáciou rodinného života. Ženy sa mohli vo väčšej miere venovať rodine a deťom, ako sa od nich (podľa genderových stereotypov) očakávalo. Navyše nedostupnosť antikoncepcie častokrát nútilo mladé páry zakladať rodiny v skorom veku. Keď sa však konkrétne pozrieme na pracovné zaradenie žien, môžeme hovoriť o dvojitej závislosti. Na jednej strane je to platené zamestnanie, na strane druhej práca v domácnosti, pričom aj ona má status práce. Je to „výroba“ pre okamžitú spotrebu, nešpecializovaná, ale nemá stálu pracovnú dobu a je neplatená (podľa Renzetti,

³ U dievčat sa objavujú okrem iného aj vyššie vzdelanostné aspirácie, ktoré sú však často deformované očakávaniami okolia, ako tvrdí Jarkovská, Lišková (2008).

Tab.2. Podiel zamestnaných (v %) podľa pohlavia a odvetvia ekonomickej činnosti CZ-NACE (VŠPS) v jednotlivých rokoch.

Odvetví činnosti		1993		1995		2000		2005		2007		2008		2009	
		Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
A	Zemědělství, lesnictví a rybářství	8,4	6,0	7,1	5,2	5,9	3,6	4,7	2,7	4,2	2,4	3,8	2,3	3,8	2,2
B	Těžba a dobývání	3,8	1,0	3,0	0,6	2,2	0,5	1,6	0,3	1,7	0,3	1,7	0,3	1,6	0,4
C	Zpracovatelský průmysl	29,8	27,6	29,0	26,2	28,1	23,7	28,9	22,8	30,5	23,3	30,7	23,3	28,5	20,7
D	Výroba a rozvod elektřiny plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	2,1	1,0	2,3	0,9	1,8	0,7	1,8	0,6	1,6	0,5	1,7	0,6	1,7	0,5
E	Zásobování vodou, činnosti souv. s odpadními vodami, odpady a sanacemi	0,9	0,6	1,1	0,5	1,2	0,4	1,4	0,5	1,5	0,5	1,5	0,5	1,5	0,5
F	Stavebnictví	14,3	2,3	15,3	2,3	15,5	2,0	16,0	2,1	15,2	1,9	15,3	2,0	16,1	1,9
G	Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	7,7	13,4	9,6	15,4	10,5	15,5	10,6	15,2	10,1	14,9	10,1	15,4	10,5	15,8
H	Doprava a skladování	8,5	5,0	8,6	4,5	8,9	4,4	8,5	4,0	8,7	3,7	8,5	3,9	8,7	4,0
I	Ubytování, stravování a pohostinství	2,3	4,0	2,4	4,0	2,5	4,4	3,1	4,7	2,8	4,8	2,8	4,5	2,9	4,9
J	Informační a komunikační činnosti	1,6	2,4	1,7	2,3	2,0	2,2	2,2	2,2	2,6	2,0	2,9	1,7	3,4	1,6
K	Peněžnictví a pojišťovnictví	0,8	2,2	1,1	2,8	1,3	3,2	1,4	2,9	1,4	3,0	1,6	3,3	1,6	3,1
L	Činnosti v oblasti nemovitostí	0,4	0,7	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,7	1,0	0,7	1,0
M	Profesní, vědecké a technické činnosti	2,4	2,7	2,6	2,8	2,7	3,5	2,9	3,6	3,4	4,4	3,4	4,6	3,6	4,8
N	Administrativní a podpůrné činnosti	1,9	1,5	2,0	1,7	2,1	2,0	2,2	2,2	2,4	2,5	2,3	2,9	2,2	2,6
O	Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	7,3	4,7	6,5	5,2	7,5	6,5	6,4	7,3	5,7	7,4	5,8	7,0	5,9	7,3
P	Vzdělávání	3,1	10,8	2,9	10,6	2,7	11,2	2,7	11,0	2,6	10,4	2,5	10,0	2,4	10,8
Q	Zdravotní a sociální péče	2,1	10,2	2,0	10,1	2,1	11,1	2,5	12,4	2,3	12,6	2,1	12,2	2,1	12,6
R	Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	1,2	1,4	1,3	1,4	1,4	1,7	1,4	1,7	1,5	1,8	1,4	2,0	1,5	2,0
S	Ostatní	1,2	2,6	1,1	2,7	1,1	2,9	1,1	2,9	1,0	2,8	1,3	2,4	1,2	2,7
T	Činnosti domácností jako zaměstnavatelů; činnosti domácn. produk. blíže neurč. výrobky a služby pro vl. potřeb.	.	0,0	.	0,0	.	0,1	0,0	0,1	.	0,1	0,0	0,1	0,1	0,4
U	Exteritoriální organizace a instituce	0,0	0,0	.	.	0,0	0,1	.	0,0	0,0

(Zdroj: ČSÚ, vlastné zpracovanie)

Curran (2003)). Tým pádom sa dá tvrdiť, že ženy síce pracovali v dobách socializmu za rovnejšiu mzdu (v porovnaní s dneškom), no ich skutočný odpracovaný čas nebol adekvátne ohodnotený⁴.

4 Zamestnané ženy (dnes)

Ako už bolo zmienené, zamestnanosť žien sa v posledných dvoch dekádach výraznom mierou zmenila. Došlo ad 1 ku kvantitatívnym zmenám (pokles počtu v jednom sektore na úkor iného), ad 2 ku kvalitatívnym. Tieto tendencie sú však naďalej posilňované súčasťou spoločnosťou. Ešte stále nedošlo k vyvráteniu tvrdenia, že v spoločnosti prevláda štatistická diskriminácia (Renzetti, Curran, 2003). Je to pojem, ktorý tvrdí, že spoločnosť sa domnieva, že pre vykonávanie určitých pracovných úkonov má danosti jedno či druhé pohlavie. V podstate je to jednoduchý selektívny prostriedok, ktorý udržuje podnikovú a oborovú segregáciu na základe pohlavia v prijateľných medziach. Renzetti (2003) tvrdí taktiež, že vyššie zastúpenie žien vo firmách znižuje jej prestíž, čoho si je vedomé aj vedenie. Tak dochádza k utvrdzovaniu stereotypov.

4.1 Vzdelanie

V predchádzajúcej kapitole bolo nastienené, ako sa ku vzdelaniu stavali ženy pred dvadsiatimi rokmi. Dnes však s úpadkom úrovne vzdelania nemôžeme tvrdiť, že ženy majú ľahšiu cestu ku vzdelaniu len vďaka prekonaniu tejto bariéry. Spoločenské normy nás nútia správať sa vrámci svojich rolí. Preto nie je nič prekvapivého, že najvyššie percento zastúpenia žien na vysokých školách je hlavne v oblastiach starostlivosti (pedagogické, lekárske, sociálne fakulty) a jazykov (filozofická fakulta). Naopak najnižšie v technickej oblasti (stojnícke, stavebné, chemické a pod. fakulty)⁵. Tieto vzorce sú nám vštepované od mlada, takže je ťažké sa z nich vymaniť.

4.2 Zamestnanosť

Tab. 3 nám podáva predstavu ako vplýva na mzdu dosiahnuté vzdelanie. Samozrejme, že u oboch pohlaví nemá rovnakú váhu. Ženy sú znevýhodnené z viacerých hľadísk. Radimska (2003) tvrdí, že „postavení žien na trhu práce je determinované jejich pozici v rodině a způsobem, jakým je tato pozice vnímána muži, podobně jako jsou rodinné praktiky mužů podmíněny tendencemi pracovního trhu“. Mimo to však platí, že na znevýhodňovaní žien sa podpisuje predstava väčšiny spoločnosti o potrebe vybudovania si rodiny. To odsudzuje ženy, hlavne v mladom veku alebo s malými deťmi, čeliť skutočnosti, že sú ohrozenou skupinou na trhu práce. Týka sa to prevažne študovaných žien, ktoré vo veku, kedy by si mali zakladať rodiny, sa zapájajú do pracovného trhu. Tu však sa stretávajú s neochotou aby firmy do nich vkladali úsilie, pretože v budúcnosti pôjdu na materskú dovolenku. V minulosti pri vyššej zamestnanosti nevznikal tento problém natoľko. Na druhej strane môžeme hovoriť, resp. nesúhlasit s teóriou ľudského kapitálu (Jarkovská, Lišková, 2008). Tá tvrdí, že ženy nie sú ochotné investovať do vzdelania, a teda sa dostávajú do menej lukratívnych pozícií s nižšími príjmami. Tento postoj sa primárne vylučuje s Tab. 1 a Tab. 4., pretože podiel žien s vyšším vzdelaním stúpa vo vyššej miere u mužov, pričom v závislosti na tom klesá ich nezamestnanosť.

⁴ Dalo by sa teda hovoriť o „rodinnej“ pracovnej diskriminácii, ktorej však muži tak nepodliehajú.

⁵ Vid' http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/kapitola/1413-11-r_2011-13, tab. 3-11. Studenti vysokých škôl podľa skupín oborů v akademickém roce 2010/2011 pre porovnanie rok 2003 a tab 4-8. Studenti vysokých škôl podľa fakult v akademickém roce 2003/04 <http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/1413-04-2004>

Ako si môžeme všimnúť v Tab. 3, platové ohodnotenie žien a mužov s rovnakým dosiahnutým vzdelaním nie je rovnaké. Za to môže vyšší počet odpracovaných rokov v prípade mužov (nepreerušný pracovný pomer v prípade materskej), mimopracovné aktivity (riadiace posty sú viac ako zo 72 %⁶- obsadené mužmi, teda voľnočasové aktivity zdieľajú skôr s osobami rovnakého pohlavia), bonusy za nadčasy (ženy uprednostňujú rodinu), daňové odpisy (za deti a manželku), neskorší odchod do dôchodku a samotný vyšší dôchodok. Nástupom firiem so zahraničným kapitálom sa tento proces začiatkom potransformačného obdobia prehlboval, dnes dochádza k jeho vyrovnávaniu medzi pohlaviami.

Tab.3. Priemerné hrubé mesačné mzdy podľa pohlaví v roku 2003 a 2010.

v Kč	2003			2010		
	ženy	muži	ženy / muži (%)	ženy	muži	ženy / muži (%)
Celkem	16 404	21 983	74,6	22 666	30 192	75,1
1 zákonodárci, vedúci a riadiaci pracovníci	27 065	45 700	59,2	39 894	63 242	63,1
2 vedeckí a odborní duševní pracovníci	22 517	30 641	73,5	30 285	42 874	70,6
3 techničtí, zdravotničtí, pedagogičtí pracovníci	18 244	24 262	75,2	25 513	33 328	76,6
4 nižší administrativní pracovníci	14 936	18 555	80,5	20 246	24 196	83,7
5 provozní pracovníci ve službách a obchodě	11 359	15 180	74,8	15 077	18 517	81,4
6 kvalif. dělníci v zemědělství, lesnictví a rybolovu	11 211	12 932	86,7	16 680	18 860	88,4
7 řemeslníci, kvalifikovaní výrobci a zpracovatelé	12 004	17 220	69,7	16 227	23 297	69,7
8 obsluha strojů a zařízení	12 970	17 384	74,6	17 453	22 621	77,2
9 pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	10 087	13 023	77,5	13 156	16 392	80,3
Nejvyšší dosažené vzdělání:						
základní a nedokončené	11 337	15 121	75,0	15 200	19 352	78,5
střední bez maturity	11 897	16 728	71,1	16 180	22 482	72,0
střední s maturitou	17 515	22 858	76,6	23 733	30 426	78,0
vyšší odborné a bakalářské	19 178	25 476	75,3	26 837	36 089	74,4
vysokoškolské	25 541	39 136	65,3	35 657	53 086	67,2

(Zdroj: ČSÚ, vlastné zpracovanie)

Keby sme mali hodnotiť obdobie po roku 1989, tak bolo typické nízkou nezamestnanosťou u oboch pohlaví, preferované boli manuálne práce. S oneskoreným rastom terciéru (v porovnaní so západom) sa rýchlo feminizoval, čo je až do súčasnosti. Neposledne v tomto období došlo k extrémnemu nárastu vysokých miezd (Křížková, Penner, Petersen, 2008). Pozitívne však je, že k nárastu miezd došlo vo všetkých odvetviach. Keď si všimneme Tab. 3, ženská mzda naďalej tvorí cca 77% mužskej a stále sa zvyšuje⁷. Je však naivné tvrdiť, že najviac si polepšili ženy so základným vzdelaním. Nárast ich platu bol spôsobený nárastom minimálnej mzdy, ktorú dostávajú prevažne ženy.

Na druhej strane je potrebné zmieniť, že nezamestnanosť žien s najnižším dosiahnutým vzdelaním sa zvýšila. Prechodom na terciarizáciu došlo k uvoľneniu masy pracujúcich zo sekundéru – prevažne žien, ako už bolo spomínané. Ženy neschopné uplatniteľnosti na trhu práce sa však zmenou

⁶ Vid' http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/kapitola/1413-11-r_2011-14, Tab. 4-9. Podnikatelia v civilním sektoru NH podle odvětví ekonomické činnosti CZ-NACE (VŠPS).

⁷ Otváranie vzdelanostno-mzdových nožníc je najpatrnejší u vysokoškolákov. Hlavné dôvody sú spomenuté v druhom odstavci kapitoly 4.2 Zamestnanosť.

režimu rozhodli zostať ženami v domácnosti. Pohodlný a spoločnosťou akceptovateľný (gendrové stereotypy utužujúci) krok. Dnes sa firmy uchýľujú k outsourcovaniu týchto nízkostatusových prác.

Podoba súčasnej rodiny sa rozvoľnila. Častejšia kohabitácia a singles trend emancipáciu žien posilňuje. Aj sama rodina si začala „outsoursovať“ niektoré služby (starostlivosť o deti, donáška jedál...). Do popredia manželského života sa dostáva otázka peňazí, mužských prác v domácnosti či ženská sloboda.

Tab. 4. Miera nezamestnanosti podľa vekových skupín (VŠPS), uvedené hodnoty sú v %.

	1993	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Ženy	5,4	4,8	10,6	9,8	8,8	6,7	5,6	7,7
15 - 19	13,9	14,4	37,6	42,2	39,3	29,7	28,2	36,1
20 - 24	8	6,2	13,8	15,7	16	8,9	7,6	14,1
25 - 29	8,9	8,5	13,7	11,7	8,1	6,7	5	9,2
30 - 34	5,9	5,5	13,6	10,9	10,3	8,8	7,7	9,8
35 - 39	4,2	3,8	9,1	9,3	8,4	7,4	5,7	6,8
40 - 44	3,8	3,4	8,5	8	7,6	5,5	4	5,9
45 - 49	2,9	2,9	8,4	7,4	7,7	5,2	5,4	6,5
50 - 54	2,6	2,4	7,5	9	7,9	6,5	4,9	6,1
55 - 59	4,5	3,9	5,2	6,5	6,3	5,5	5	6,5
60 +	6,4	3,7	5,6	4,6	2,8	1,6	2	2,2
Muži	3,4	3,4	7,3	6,5	5,8	4,2	3,5	5,8
15 - 19	10,1	12,1	30,2	44,6	38,2	25,2	21,8	33,4
20 - 24	5,3	5,2	14,5	15,8	13,4	8,7	8,3	14,5
25 - 29	3	3,4	6,5	6,4	5,5	4,2	3,4	7,5
30 - 34	3,1	2,6	6	4,2	4,7	2,8	2,7	4,6
35 - 39	2,5	3	5,6	4,5	3,9	2,7	2,2	3,8
40 - 44	2,3	2,5	5,6	4,9	3,9	3,5	2,4	4
45 - 49	2,5	2	5,8	5,7	4,9	3,8	3,1	3,8
50 - 54	1,6	1,9	6	6,1	5,3	4,2	3	5,1
55 - 59	1,8	1,8	5,2	5,3	5,8	5,2	4	6
60 +	6,2	4,5	3,2	2,2	2,9	2,3	1,9	3,5
Ženy	5,4	4,8	10,6	9,8	8,8	6,7	5,6	7,7
základní a bez vzdělání	8,7	9,6	20,1	24,4	23,2	19,3	18,4	22,3
střední bez maturity	5,8	5,1	12,1	12,9	10,7	8,9	6,7	9,6
střední s maturitou	4	3	7,9	6,2	6,1	4,1	3,5	5,7
vysokoškolské	2,2	1,9	3,7	2,7	2,7	1,7	1,8	2,3
Muži	3,4	3,4	7,3	6,5	5,8	4,2	3,5	5,8
základní a bez vzdělání	9,3	12,6	25,4	30	26,2	21,1	19,9	26,4
střední bez maturity	3,1	3	7,3	6,8	6,1	4,3	3,3	6,3
střední s maturitou	2,5	2	4,7	3,9	3,5	2,4	2,1	3,7
vysokoškolské	1,8	0,8	2,2	2,1	2,2	1,6	1,5	2,5

(Zdroj: ČSÚ)

3 Záver

Obecne sa dá tvrdiť, že postavenie žien na trhu práce pred transformáciou a dnes sa výraznou mierou zmenilo. Nedošlo len k terciarizácii ženskej zamestnanosti a vyššej miery nezamestnanosti v porovnaní s mužmi. Samotná socio-ekonomická transformácia Česka ovplyvnená druhým demografickým prechodom priniesla zmeny v zmýšľaní a v súčasnosti dochádza k rozvoľnovaniu genderových stereotypov. Zmena životných ambícií u žien viedla k uvedomeniu si potreby vzdelania, i keď nie je vždy zárukou vyššej mzdy (v porovnaní s mužskou). Pozostatky socialistickej organizácii spoločnosti sa zachovali aspoň v odmeňovaní štátnych zamestnancov, kde vďaka tabuľkovým mzdám je rozdiel mužsko-ženskej mzdy najnižší.

V prípade žien však objavuje vyššia nezamestnanosť, ktorá nie je spojená ani tak s neschopnosťou zamestnania, skôr s neochotou pracovať a zostať ženou v domácnosti, za čo môže aj sociálny systém štátu. Veď napríklad pri strednej škole s maturitou, žena zarába len 78 % mužskej mzdy.

Je však otázne, či nastavený režim by dokázala zmeniť pozitívna diskriminácia, o ktorej zavedenie na vedúce posty sa snaží Európska únia. Na jednej strane je to krok vpred, no skôr by bolo potrebné jej zavedenie po konkrétnom preštudovaní prípadu, resp. niektoré „tradične“ mužské oblasti (stavebníctvo, zpracovateľský priemysel, armáda) by týmto krokom mohli byť poškodené. Naopak by bolo vhodné aj naopak hovoriť o mužskej pozitívnej diskriminácii v tradične ženských povolaniach.

Seznam použité literatury

- ČERMÁKOVÁ, M. (1999): *Gender a pracovní trh*. In Sborník studií: *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Open Society Fund, Praha, 51 - 57 s.
- GIDDENS, A. (2000): *Gender a sexualita*. In: Oates-Indruchová, L. (1998) *Dívčí válka s ideologií*. SLON, Praha, 304 s.
- JARKOVSKÁ, L., LIŠKOVÁ, K. (2008): *Genderové aspekty českého školství*. In *Sociologický časopis*. Sociologický ústav Akademie věd, Praha, 44/4 , 727 – 752 s.
- KELLER, J. (1997): *Úvod do Sociologie*. SLON, Praha, 232 s.
- KŘÍŽKOVÁ, A., PENNER, A. M., PETERSEN, T.: *Genderové nerovnosti v odměňování na stejné pracovní pozici: jeden z faktorů sociálního vyloučení žen*. In: *Gender, rovné příležitosti výzkumu*. Sociologický ústav Akademie věd, roč. 9, 2/2008, Praha, 55 – 67 S.
- RENZETTI, C. M., CURRAN, D. L. (2003): *Ženy, muži a společnost*. Karolinum, Praha, 644 s.
- ZÁKOSTELSKÁ, J. (1996): *Rodové vztahy mezi mužem a ženou v geografické perspektivě*. Diplomová práce, Brno, 81 s.

Internetové zdroje:

- 1 - 2. Struktura obyvatelstva podle pohlaví, věku a vzdělání (VŠPS) [on-line]. Český statistický úřad [cit 26.11.2012]. Dostupné na WWW <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/1413-04-2004>>

- 3 - 11 . Studenti vysokých škol podle fakult v akademickém roce 2010/2011 [on-line]. Český statistický úřad [cit 26.11.2012]. Dostupné na WWW
<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/kapitola/1413-11-r_2011-13>
- 4 - 35. Průměrné hrubé měsíční mzdy a mediány mezd v třídění podle hlavních tříd KZAM a podle vzdělání v roce 2010 [on-line]. Český statistický úřad [cit 26.11.2012]. Dostupné na WWW
<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/kapitola/1413-11-r_2011-14>
- 4 - 5. Zaměstnaní podle OKEČ (VŠPS) [on-line]. Český statistický úřad [cit 26.11.2012]. Dostupné na WWW
<<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/kapitola/1413-10--14>>
- 4 - 8 . Studenti vysokých škol podle fakult v akademickém roce 2003/04 [on-line]. Český statistický úřad [cit 26.11.2012]. Dostupné na WWW
<<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/1413-04-2004>>
- 4 - 9 . Podnikatelé v civilním sektoru NH podle odvětví ekonomické činnosti CZ-NACE (VŠPS) [on-line]. Český statistický úřad [cit 26.11.2012]. Dostupné na WWW
<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/kapitola/1413-11-r_2011-14>
- 5 - 31. Průměrné hrubé měsíční mzdy a mediány mezd v třídění podle hlavních tříd KZAM a podle vzdělání v roce 2003 [on-line]. Český statistický úřad [cit 26.11.2012]. Dostupné na WWW
<<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/1413-04-2004>>
- Feminizmus [on-line]. Katedra aplikovanej informatiky [cit. 24.11.2012]. Dostupné na WWW:
<<http://ii.fmph.uniba.sk/~filit/fvf/feminizmus.html>>